

FRIEDRICH SCHILLER

HAYALETGÖREN

Çeviri: BİLGE UĞURLAR-TÜRKİS NOYAN

FRIEDRICH SCHILLER

HAYALETGÖREN

KONT VON O**NUN ANILARINDAN

Can Klasik

Hayaletgören, Friedrich Schiller

Almanca aslından çeviren: Bilge Uğurlar - Türkis Noyan

Der Geisterseher

Bu kitap ilk kez *Thalia* dergisinde 1787-1789 arasında tefrika edilmiştir.

Çeviriye kaynak alınan baskı: Insel Verlag 1976.

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

3. basım: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Bilal Sarıteke

Baskı ve cilt: Özkaracan Matbaacılık ve Ciltçilik San. ve Tic. Ltd. Şti.

Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62 Bağcılar / İstanbul

Sertifika No: 45469

ISBN 978-975-07-4308-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FRIEDRICH SCHILLER

HAYALETGÖREN

KONT VON O**'NUN ANILARINDAN

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Bilge Uğurlar - Türkis Noyan

JOHANN CHRISTOPH FRIEDRICH VON SCHILLER, 1759'da Marbach am Neckar'da doğdu. Şair, oyun yazarı ve edebiyat kuramcısıdır. Wieland, Herder ve Goethe'yle birlikte Weimar Klasiği'nin en önemli dört yazarından biridir. Schiller, 1775'te Klopstock'un şiirleriyle ilgilenmeye başladı. Aynı yıl *Der Student von Nassau* (Nassau'lu Öğrenci) dramını kaleme aldı. 1776'da ilk defa *Der Abend* (Akşam) adlı şiiri yayımlandı. 1780'te, "İnsanın Vahşi Doğası ve Ruhı ile İlişkisi Üzerine Deney" konulu bir doktora tezi hazırladı. 1776'da yazmaya başladığı, yasa ve özgürlük çatışmasını öne çıkaran *Der Räuber* (Haydut), 1781'de önce isimsiz olarak yayımlandı. Oyun, 1782'de sahneye uyarlandı ve yoğun ilgiyle karşılandı. Bu eseri *Don Carlos* ile *Kabale und Liebe* (Hile ve Aşk) adlı dramlar takip etti. Schiller, 1783-1789 yılları arasında Mannheim, Leipzig, Dresden ve Rudolstadt'ta yaşadı. 1788'de Goethe'yle karşılaştı ve dost oldu. 1789'da Jena'dan gelen profesörlük teklifini kabul etti ve tarih eğitimi vermeye başladı. Bu dersleri, beklenmedik derecede dikkat çekti. Aynı yıl *Hayaletgören* basıldı ve kamuoyunda büyük ilgi gördü. 1796'dan 1800'e kadar edebiyat dergisi *Musen Almanach*'ı yayımladı. 1797'de *Musen Almanach*'ta Goethe ve Schiller bir hiciv bölümü düzenlediler. *Der Taucher* (Dalgıç), *Der Handschuh* (Eldiven), *Der Ring des Polykrates* (Polykrates'in Yüzüğü), *Der Gang nach Eisenhammer* (Eisenhammer'e Yolculuk) ve *Die Kraniche des Ibykus* (Ibykus'un Turnası) 1797'ye ait baladlarıdır. Bunları 1798'de *Die Bürgerschaft* (Şehir Halkı) ve *Der Kampf mit dem Drachen* (Ejderhayla Savaş) adlı baladlar izledi. Schiller bundan sonra yeniden

drama döndü ve 1799 yılında *Wallenstein*'in, hemen ertesi yıl ise *Maria Stuart*'in çalışmalarını bitirdi. 1801'de *Die Jungfrau von Orléans*'ı (Orléans Bakiresi), 1803'te ise *Die Braut von Messina*'yı (Messina'lı Gelin) kaleme aldı. 1802'de Schiller'e soyluluk unvanı verildi, böylece Friedrich von Schiller olarak adlandırılmaya hak kazandı. 1804'te *Wilhelm Tell*'i tamamlayarak *Demetrius*'a başladı; ancak ağırlaşan hastalığı dolayısıyla bu eseri bitiremeden 1805'te Weimar'da öldü.

BİLGE UĞURLAR, 1964'te İstanbul'da doğdu. 1982'de İstanbul Erkek Lisesi'ni, 1989'da Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Türkis Noyan'la birlikte Friedrich Schiller'in *Hayaletgören*, Heinrich von Kleist'in *Michael Kohlhaas*, Peter Handke'nin *Don Juan*, Joseph Roth'un *Hotel Savoy*, E.T.A. Hoffmann'ın *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri*, *Küçük Zaches Namıdiğer Zinnober*, *Üstat Pire* adlı yapıtlarını çevirdi.

TÜRKİS NOYAN, 1929'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Stephan Gerlach'ın *Gerlach Seyahatnamesi*, Tobias Heinzelmann'ın *Osmanlı Kari-katüründe Balkan Sorunu 1908-1914* ve *Osmanlıda Bir Köle Brettenli Michael Bretten'in Anıları: 1585-1588* çevirdiği yapıtlardan bazılarıdır.

Birinci Kitap

Anlatacağım öykü birçoklarına inanılmaz gelecekte de, olayların büyük bir kısmına bizzat gözlerimle şahit oldum. Bu anlatacaklarım, belli bir siyasi vakadan haberdar olan az sayıdaki kişiye –o da eğer bu sayfalar yayımlandığında hâlâ hayattalarsa– memnun olacakları bir açıklama getirecektir; böyle bir anahtar olmasa bile, diğer okurlarca da insan aklının kandırılma ve yolunu şaşırma öyküsüne bir katkı olarak muhtemelen önemli bulunacaktır. Kötülüğün tasarlamaya ve uygulamaya kalkıştığı *amacın cüretkârlığı* ve bu amaca varmayı güvenceye almak için başvurduğu *araçların* tuhaflığı karşısında insan iki kere hayrete düşecektir. Kalemimi yalın ve güçlü bir hakikat duygusu yönlendirecektir; çünkü bu sayfalar dünyaya sunulduğunda ben artık hayatta olmayacağım ve bu anlattıklarımın dolaylı ne bir şey kazanacak ne de kaybedeceğim.

Kurlandiya'ya dönüş yolculuğumda, 17** yılının karnaval zamanı Prens von **'yi Venedik'te ziyaret etmiştim. Kendisiyle **'nin savaş hizmetinde tanışmıştık ve barışın kesintiye uğrattığı bir dostluğu burada tazeliyorduk. Ayrıca ben bu kentin ilgi çekici taraflarını görmek istediğimden, prens de **'ye geri dönmek için senetleri beklediğinden, beni bu zamanı kendisiyle birlikte geçir-

mem ve yola çıkışımı ertelemem konusunda kolayca ikna etti. Venedik'te kaldığımız süre boyunca birbirimizden ayrılmayacağımıza dair anlaştık, üstelik prens bana Mori'deki dairesinde kalmamı teklif etme nezaketini de gösterdi.

Prens burada kimliğini büyük bir dikkatle gizleyerek yaşıyordu, çünkü kendi hayatını yaşamak istiyordu, ayrıca kendisine tahsis edilen kısıtlı gelir kaynaklarıyla, soyluluk unvanının düzeyini ayakta tutması zaten imkânsızdı. Bütün maiyeti, ağızlarının sıklığına son derece güvendiği iki asilzadenin yanı sıra birkaç sadık hizmetkârdan ibaretti. Gösterişten kaçınması tutumluluktan ziyade yaradılışından kaynaklanıyordu. Eğlencelerden kaçınıyordu; daha otuz beşinde, bu şehvet yuvası kentin bütün cazibelerine karşı direnmişti. Cinsi latiflere şimdiye kadar ilgisiz kalmıştı. Mizacına, derin bir ciddiyet ve hayalperestliğe varan bir melankoli hâkimdi. Eğilimlerinde sakın ama aşırılığa kaçacak kadar ısrarlı, seçimlerinde yavaş ve çekingen-di; bağlılığı ise sıcak ve ebediydi. Gürültülü bir insan kalabalığının ortasında yalnız başına yürürdü; kendi hayal dünyasına kapanmış bir halde, çoğu zaman gerçek dünyada bir yabancı gibiydi. Hiç de zayıf biri olmamasına rağmen, başkalarının hüküm ve etkisi altında kalmaya onun kadar yatkın biri daha bulunamazdı. Onu bir kez kazandı mı, artık sarsılmaz ve güvenilir biri olurdu; farkına vardığı bir önyargıyı yenmek için büyük bir cesaret gösterir, bir başka önyargı içinse canını verebilirdi.

Hanedanının üçüncü sıradaki prensi olarak ülkenin başına geçme ihtimali yoktu. İçinde yükselme hırısı hiç uyanmamış, tutkuları başka tarafa yönelmişti. Bir başkasının iradesine bağımlı olmamanın memnuniyeti içinde, başkaları üzerinde hâkimiyet kurmaya da heves etmiyordu: Tüm dilekleri özel hayatının huzurlu özgürlüğü ve zeki bir çevrenin hazzıyla sınırlıydı. Çok okurdu, ama

seçici davranmazdı; ihmal edilmiş olan eğitimi ve erken yaşta girdiği savaş hizmetleri, aklının olgunlaşmasına fırsat vermemişti. Sonradan edindiği bütün bilgiler ondaki kavram karmaşasını artırmaktan başka bir işe yaramadı, çünkü bunlar sağlam bir temele dayanmıyordu.

Prens Protestandı, bütün ailesi gibi, Protestanlığı doğuşandı, araştırıp inceleyerek edinilmemişti, yaşamının bir döneminde dinine körü körüne bağlı biri olmuşsa da, üzerinde hiç araştırma yapmamıştı. Bildiğim kadarıyla, hiçbir zaman farmason olmadı.

Bir akşam, her zamanki gibi kendimizi tamamen gizleyen bir maske takıp kalabalığa karışmadan San Marco Meydanı'nda dolaşırken –saat geç olmaya başlamış ve kalabalık dağılmıştı– prens maskeli birinin her yerde bizi izlediğini fark etti. Maskeli adam, bir Ermeni'ydi¹ ve tek başına yürüyordu. Adımlarımızı hızlandırdık ve yolumuzu birçok kez değiştirerek onu şaşırtmaya uğraştık ama boşuna, maskeli adam sürekli peşimizdeydi. “Burada bir aşk macerasına karışmadınız değil mi?” dedi sonunda prens bana dönerek, “Venedikli kocalar tehlikelidir,” diye ekledi. “Bir tek kadınla bile ilişkim yok,” diye cevap verdim. Prens, “Şurada oturalım ve Almanca konuşalım,” diyerek sözlerine devam etti: “Sanırım bizi birisiyle karıştırıyorlar.” Taştan bir bankın üzerine oturup maskeli adamın önümüzden geçip gitmesini bekledik. Fakat o doğrudan yanımıza geldi ve prensin hemen yanına oturdu. Prens saatini çıkardı ve ayağa kalkarak bana doğru dönüp Fransızca yüksek sesle: “Saat dokuzu geçti. Hadi gelin. Bizi, ‘Louvre’da beklediklerini unutmuşuz,” dedi. Bunu sırf maskeli adama izimizi kaybettirmek için söylemişti.

1. Schiller, Venedik'te (San Lazzaro'da) manastırları bulunan Ermeni Katolik Mikhitharist rahiplerin büründüğü siyah, yüzün büyük bir kısmını örten, başlıklı uzun cüppeyi kastediyor. (Y.N.)

“*Saat dokuz,*” diye tekrarladı maskeli aynı dilde, ağır ağır vurgulayarak. “Kutlayın kendinizi prens, (O arada ona gerçek adıyla hitap etmişti.) “*Saat tam dokuzda o öldü.*” Bunları söyleyerek ayağa kalktı ve oradan uzaklaştı.

Şaşkın bir halde birbirimize bakakaldık. “Kim ölmüş?” dedi prens uzun bir sessizlikten sonra. “Haydi peşinden gidelim,” dedim, “ve bir açıklama isteyelim.” San Marco Meydanı’nın her köşesini karış karış aradık; maskeli adamdan eser yoktu. Hoşnutsuz bir halde, kaldığımız otele döndük. Prens yol boyunca benimle tek bir kelime konuşmadı, yolun kenarından yalnız başına yürüdü, bana sonradan da itiraf ettiği üzere, içinde şiddetli bir çatışma yaşıyordu.

Eve vardığımızda, tekrar konuşmaya başladı. “Doğrusu bu çok gülünç,” dedi, “çılgının biri gelip iki kelimeyle insanın huzurunu kaçırabiliyor.” Birbirimize iyi geceler diledik; odama girer girmez, yazı tahtasına bu olayın geçtiği günü ve saati kaydettim. Günlerden perşembeydi.

Ertesi akşam prens bana şöyle dedi: “Haydi San Marco Meydanı’nda bir gezinti yapalım ve bizim esrarengiz Ermeni’yi bulalım mı? Bu komedinin nereye varacağını merak ediyorum.” Önerisini kabul ettim. Saat on bire kadar meydanda vakit geçirdiysek de, Ermeni’yi hiçbir yerde göremedik. Aynı gezintiyi üst üste dört gece tekrarladık, yine de bir sonuç alamadık.

Altıncı akşam otelimizden çıkarken –gayriihtiyari mi, yoksa bile bile mi olduğunu artık hatırlamıyorum– hizmetkârlara bizi arayan olursa nerede bulabileceğini bildirmek geldi aklıma. Prens tedbirliliğimi fark etti ve gülümseyen bir yüz ifadesiyle bu davranışımı övdü. San Marco Meydanı’na vardığımızda büyük bir izdiham yaşıyordu. Henüz otuz adım bile atmamışken, o Ermeni’yi fark ettim, hızlı adımlarla kalabalığın arasından kendine yol açmaya çalışıyor ve sanki gözleriyle birini arıyor-

du. Biz tam ona yetişmek üzereyken, prensin maiyetinden Baron von F** nefes nefese bize doğru koşup geldi ve prene bir mektup getirdi. “Üzerinde siyah mühür var,” dedi. “Acil olabileceğini düşündük.” Bunu duyunca yıldırım çarpmışa döndüm. Prens bir sokak lambasına yaklaşmış okumaya başladı. “Kuzenim ölmüş,” diye haykırdı. “*Ne zaman?*” diyerek telaşla sözünü kestim. Mektuba bir kez daha baktı. “Geçen perşembe. Akşam saat dokuzda.”

O şaşkınlığı üstümüzden atamadan, Ermeni’yi aramızda bulduk. “Burada sizin kim olduğunuzu öğrendiler, saygıdeğer bayım,” dedi prene. “Derhal Mori’ye dönün. Karşınızda senato temsilcilerini bulacaksınız. Size sunulacak onuru kabul etmekte tereddüt etmeyin. Baron von F** senetlerinizin geldiğini size söylemeyi unuttu,” diyerek kalabalığın arasına karıştı.

Hızla otelimize döndük. Her şey Ermeni’nin haber verdiği gibi oldu. Cumhuriyetin üç asilzadesi, prensi selamlamak ve onu büyük bir törenle meclise götürmek üzere hazır bekliyordu, orada kentin yüksek soyluları tarafından karşılanacaktı. Prens bana uyanık kalıp onu beklememi kısa bir işaretle belli edecek vakti ancak buldu.

Prens gece saat on bire doğru döndü. Ciddi ve düşünceli bir halde odaya girdi, hizmetkârları gönderdikten sonra elimi tuttu. Bana dönerek Hamlet’in sözleriyle, “Kontum,” dedi, “öyle şeyler vardır ki, yerde ve gökte, göremez felsefelerimiz onları rüyasında bile.”¹

“Saygıdeğer bayım,” diye cevap verdim, “büyük bir umut kazanmış olarak yatağa gireceğinizi unutmuş gibi görünüyorsunuz.” (Ölen kişi, ülkenin başındaki ***’nin biricik oğlu, velihaht prensi. Yaşlı ve hasta hükümdarın, yerine geçecek bir oğul sahibi olma ümidi de yoktu. Bizim

1. William Shakespeare, *Hamlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974, s. 21. (Y.N.)

prensın amcası –keza onun da vârisi ve oğlu olma ihtimali yoktu– Őimdi onunla taht arasındaki tek kiŐiydi. Bu durum ileride söz konusu olacağı iÇin Őimdiden bahsediyorum.)

“Bunu bana hatırlatmayın,” dedi prens. “Eğer bir taş kazanmış olsaydım, Őimdi bu ufak ayrıntıyı düŐünmek yerine, yapacak çok daha fazla iŐim olurdu. Eğer Ermeni’nin bu olanları bilmesi bir rastlantı değilse...”

“Bu nasıl olabilir ki prens?” diyerek sözünü kestim.

“Bütün hükümdarlık umutlarımı bir rahip cppesine deđiŐirim.”

Ertesi akşam her zamankinden daha erken San Marco Meydanı’ndaydık. Birdenbire bastıran yağmur yüzünden, kâğıt oynanan bir kafeye girdik. Prens bir İspanyol’un sandalyesinin arkasında durup oyunu izlemeye başladı. Bense yan odaya geŐmiŐ, gazete okumaya koyulmuŐtum. Bir süre sonra gürültüler duydum. Prens gelmeden önce sürekli kaybeden İspanyol, Őimdi her elde kazanıyordu. Oyunun gidiŐatı göze batacak kadar deđiŐmiŐti, talihinin dönmesiyle cesareti artan oyuncunun kasayı boŐaltma tehlikesi vardı. Kasayı tutan Venedikli, prene küstah bir tonda Őansısı döndürdüğünü ve masadan uzaklaŐmasını söyledi. Prens onu soğuk bir bakıŐla süzerek olduğu yerde kaldı; Venedikli hakaretini Fransızca olarak tekrarlamasına rağmen prens istifini bozmadı. Venedikli, prensin her iki dili de bilmediğini düŐündü ve aŐađılamayla dolu bir gülüŐle diğerlerine dönüp, “Beyler söyler misiniz, bu Balordo’ya¹ meramımı nasıl anlatmalıyım?” Bunları söyleyerek ayağa kalktı ve prensi kolundan tutmaya yeltendi; o anda prensin sabrı taŐtı ve Venedikliyi gcl elleriyle kavradığı gibi sert bir hareketle yere fırlattı. Bütün mekân hareketlendi. Gürültü zerine ben

1. nl İtalyan Commedia dell’Arte tiyatrosunun tiplerinden biri; ahmak, kalın kafalı, anlayıŐsız anlamında. (Y.N.)

de içeriye daldım, gayriihtiyari prense adıyla seslendim. “Kendinizi kollayın prens,” diye düşüncesizce sözlerime devam ettim, “şu anda Venedik’teyiz.” Prensın adı duyulunca herkesın sesi soluğu kesildi, derken mırıldanmalar başladı ve durum bana biraz tehlikeli göründü. Orada bulunan tüm İtalyanlar kalabalık bir grup oluşturarak yan tarafa dizildiler. Herkes bir bir salonu terk etti, sonunda İspanyol ve birkaç Fransız’la baş başa kaldık. “Saygıdeğer bayım, kenti hemen terk etmezseniz, işiniz bitik,” dedi İspanyol. “Bu kadar sert davrandığınız Venedikli zengin ve nüfuzlu biridir, sizi öbür dünyaya göndermesi ona sadece elli duka altınına mal olur.” İspanyol, prensin güvenliği için nöbetçi çağırmayı ve eve kadar bizzat bize eşlik etmeyi teklif etti. Aynı teklifi Fransızlar da yaptılar. Biz hâlâ durmuş ne yapacağımızı düşünürken, kapı açıldı ve devlet engizisyonundan birkaç görevli içeriye girdi. Bize gösterdikleri hükümet emrine göre kendilerini derhal takip etmemiz gerekiyordu. Çok sayıda muhafız eşliğinde bizi kanala kadar götürdüler. Burada bizi bekleyen gondola binmek zorundaydık. İnmeden önce gözlerimizi bağladılar. Bizi büyük bir taş merdivenden yukarıya çıkardıktan sonra, uzun ve dolambaçlı bir dehlizden geçirdiler, ayaklarımızın altında yankılanan seslerden çıkardığım kadarıyla aşağısı mahzendi. Sonunda bir başka merdivene ulaştık, yirmi altı basamakla aşağıya indik. Merdivenler bir salona açıldı, burada gözlerimizdeki bağları çözdüler. Kendimizi bir grup vakur, yaşlı adamın ortasında bulduk, hepsi siyahlar giymişti, salonun her tarafı siyah örtülerle kaplanmış ve çok az aydınlatılmıştı. Toplananların hepsi de ölüm sessizliği içindeydi, bu da dehşet verici bir etki yaratıyordu. Engizisyonun başı olduğunu tahmin ettiğim bu ihtiyarlardan biri, prense doğru yaklaştı ve Venedikli oraya getirilirken, yüzünde ciddi bir ifadeyle sordu:

Hayaletgören, romantik ve gotik düşünce geleneği üzerinde önemli etkiler bırakan Alman oyun yazarı ve şair Friedrich Schiller'in tek roman denemesidir. Schiller'in okültizm, spiritizma ve ruh çağırma motifleriyle dönemin komplo teorilerini ustalıkla harmanladığı *Hayaletgören*, Venedik'te bir Alman prensinin başından geçen çetrefil bir maceraya odaklanır. Ciddi, içine kapanık ve melankolik biri olan prens, kimsenin onu tanımadığı Venedik'te sessiz sedasız bir yaşam sürmektedir. Oysa Venedik baştan çıkarıcı zevklerin, karanlık arzuların şehridir.

1787-1789 arası *Thalia* dergisinde bölüm bölüm yayımlandığında büyük ilgiyle karşılanan *Hayaletgören* bir roman fragmanı. Schiller'in *Hayaletgören*'de işlediği motifler sonradan E.T.A. Hoffmann'dan Thomas Mann'a uzanan bir yelpazede sıklıkla yeniden edebiyat sahnesine taşındı, kullandığı anlatım teknikleri ise Edgar Allan Poe, H.P. Lovecraft ve Clark Ashton Smith gibi isimler tarafından benimsendi.

#dünyaklasikleri #almanklasikleri #venedik #karnaval #komplo
#güldemeler #okültizm

Kapak resmi: Pietro Longhi

 can

can.yayinlari.com | f | b | t can.yayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4308-5

9 789750 743085